

pow. Kłobuck, Materiały Archeologiczne, t. I, Kraków 1959, s. 269 oraz ryc. 84/4.

³ Podobna pokrywa, ale znacznie mniejszych rozmiarów znaleziona została na cmentarzysku w Błoniu, pow. Sandomierz (informacja prof. dr R. Jamki) w zespole datowanym na okres lateński. Znajduje się

ona obecnie na wystawie w Muzeum Archeologicznym w Krakowie (nr inw. 7342).

⁴ Babelon, II, s. 280 i 282.

⁵ M. Zeylandowa, *Materiały z badań archeologicznych w Turbii, pow. Tarnobrzeg*, Materiały Archeologiczne, t. VII, Kraków 1966, s. 225.

Anna Szałapata

Późnorzymska osada w Świerchowej pow. Jasło, stan. nr 1

Nawiązano do wykopu z roku 1965. Wytyczono wówczas siatkę arową na polu Szczepańska Skiby i przebadano powierzchnię 52,50 m². W roku 1966 dokończono eksploracji ara I i wyeksplorowano 50 m² ara II. Badania prowadzono w okresie od 16 sierpnia do 6 września 1966 r.

W arze I poza kilkoma niewielkimi i płytkimi skupiskami polepy, węgla drzewnego i potłuczonych naczyń glinianych oraz śladów słupów nie powiązanych ze sobą, odkryto jamę nr 1 (ar I, ćw. C, dz. d.) o nieregularnym kształcie, zbliżonym w rzucie poziomym do trapezu o wymiarach: 2,50x1,50 m. Jej partia południowa jest stosunkowo płytka, sięga głębokości 30 cm, zaś na większych głębokościach jama poszerza się ku północnemu wschodowi i zagłębia do poziomu 80 cm. Wypełnisko jamy to glina koloru brunatnego, wyraźnie odróżniająca się na tle żółtego calca, z dość znaczną zawartością grudek polepy, węgla drzewnych i fragmentów naczyń glinianych, przeważnie zasobowych. Kształt jamy nr 1 i jej niewielkie rozmiary sugerują, że mogła ona spełniać rolę piwniczki.

Ar II zlokalizowano po zachodniej stronie ara I. Na głębokości 20 cm tuż pod humusem odsłonięto tu (ar II, ćw. B, dz. c, d; ćw. D, dz. a, b, c, d) wyraźny zarys chaty nieco wgłębionej w całość, w kształcie nieregularnego równoległoboku o przekątnych: 4,80x3,90 m, przeciętnej głębokości 0,40 m od powierzchni gruntu. Jest to najpewniej ślad po spalonym budynku drewnianym, wylepionym gliną. Znaleziono tu bowiem bardzo duże ilości polepy profilowanej, ze śladami odcisków bierwion drewnianych. Oprócz polepy znajdowało się w chatce sporo fragmentów różnych naczyń glinianych kuchennych i zasobowych, duża ilość węgla drzewnych, kamienie — otoczaki rzeczne przepalone, w nieregularnym układzie oraz parę niemożliwych do zidentyfikowania fragmentów przedmiotów żelaznych silnie skorodowanych. Jeden z nich, to prawdopodobnie fragment ostrogi.

Ziemia w wypełnisku jamy zbita, tłusta, koloru brunatnego, różni się konsystencją od otoczenia calcowego kruchego, rozpadającego się granulkowato.

Pod chatą ani w jej pobliżu nie stwierdzono śladów po słupach, co zdaje się sugerować, że był to budynek zrębowy.

Od południowo-wschodniego narożnika chaty (ar II, ćw. D, dz. d i częściowo ar I, ćw. C, dz. c) na głębokości 20 cm pojawiły się kamienie — otoczaki rzeczne, tworzące dość regularny układ prostokąta. Jest to najprawdopodobniej bruk kamienny szerokości 1,60 m prowadzący od chaty w kierunku południowo - wschodnim. Warstwa kamieni była przeważnie pojedyncza, miejscami podwójna. Kamienie nie posiadają śladów przepalenia, pod większością wystąpiła czysta glina, tylko pod kilkoma małymi kamieniami zauważono ślady polepy i węgla drzewnych, które pewnie znalazły się tu przypadkowo. Na podstawie dotychczasowych badań nie można stwierdzić dokąd prowadził bruk, bowiem nie odsłonięto go jeszcze w całości ze względów natury gospodarczej. Dotychczas odsłonięta długość bruku wynosi 1,70 m.

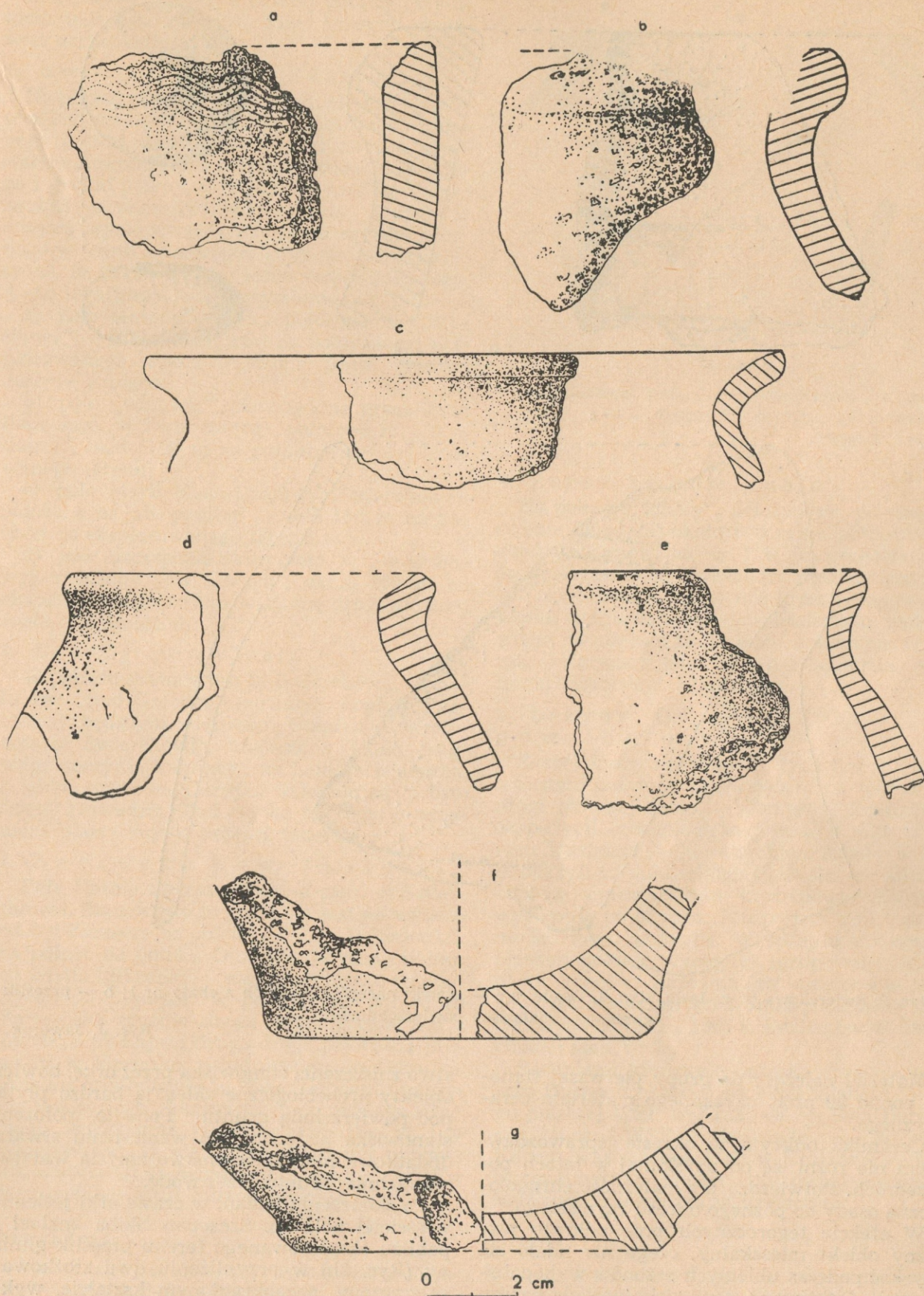
O p i s c e r a m i k i

Według pobieżnych obserwacji można wyróżnić dwie grupy naczyń: lepiące ręcznie i toczony na kole garncarskim — tzw. ceramika „siwa”.

Wśród pierwszej grupy zaznacza się podział na grubościennie zasobowe z wywiniętą na zewnątrz płaską grubą krawędzią, niekiedy ornamentowane na krawędzi i w górnej partii brzuśców poziomymi liniami rytymi (Ryc. 2a) i poziomymi pasmami linii falistych wykonanych narzędziem grzebykowatym (Ryc. 1a). Naczynia zasobowe mają dna proste, niewyodrębnione, o stosunkowo niewielkiej średnicy.

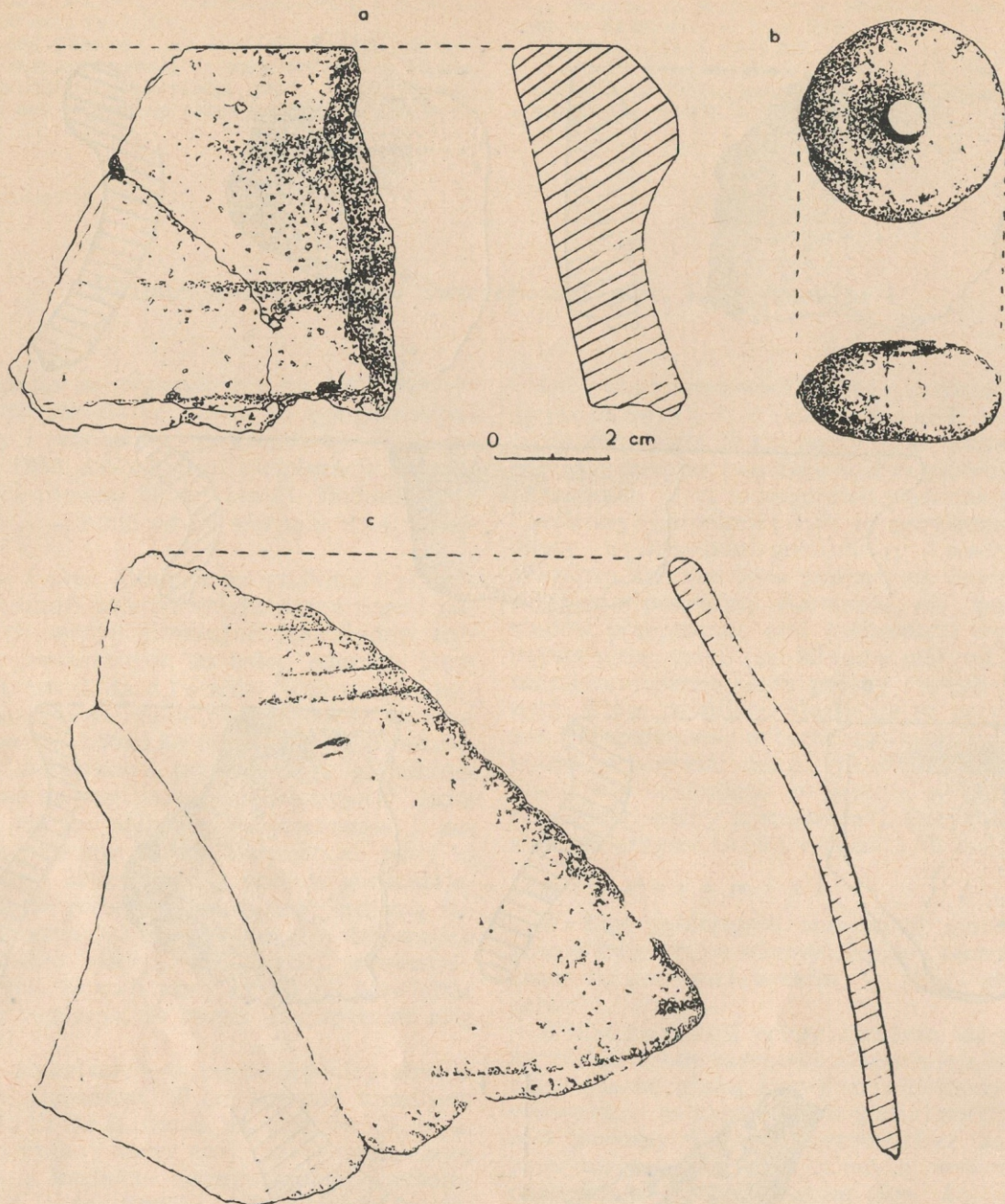
Drugi rodzaj ceramiki w grupie pierwszej to naczynia kuchenne o ściankach grubości od 0,5 do 1,0 cm, o profilu esowatym, z brzegiem wywiniętym na zewnątrz (Ryc. 1b-e). Dna wyżej wymienionych naczyń są wyraźnie wyodrębnione. Wszystkie naczynia omawianej grupy mają barwę albo dwustronnie brunatną albo cegląstą. Zwraca uwagę bardzo silna domieszka schudzająca w postaci grubo i średnioziarnistego tłuczni.

Druga grupa ceramiki to niewielka ilość ułamków naczyń toczonych na kole garncarskim, wykonanych z tłustej gliny bez domieszki schudzającej, koloru przeważnie brunatnego. Zachowane ułamki tych naczyń nie pozwalają na odtworzenie ich formy. Można tylko stwierdzić, że posiadają one wyodrębnione dno (Ryc. 1g) ze śladami odcinania od koła garncarskiego. Na powierzchni brzuśców zdobione są kilkoma rzędami poziomymi linii rytymi (Ryc. 2c).

Ryc. 1. Swierchowa pow. Jasło, stan 1. Osada. Ułamki naczyń glinianych: a,c,e,f — z chaty nr 1; b — z ara I, ćw. A, dz. c; d — z jamy nr 1; g — z ara I, ćw. C, dz. c.

Rys. J. Jaworek

Ryc. 2. Świerchowa pow. Jasło, stan. 1. Osada. a, c — ułamki naczyń glinianych z chaty nr 1; b — prześlik gliniany — znalezisko powierzchniowe.

Rys. J. Jaworek

Materiał należący do grupy pierwszej stanowi ponad 90 proc. uzyskanego materiału ceramicznego.

Ceramika odkryta w okresie sprawozdawczym nie różni się od uzyskanej w latach poprzednich. Potwierdza przynależność chronologiczną osady do późnego okresu rzymskiego.

W efekcie tegorocznych prac odkryto wyraźny obiekt mieszkalny, czego nie udało się uzyskać podczas ubiegłych sezonów wykopaliskowych. Opisywane stanowisko posiada bardzo rozległą powierzchnię. Na sąsiednich i dalszych polach uprawnych w czasie badań powierzchniowych natrafiono również na ślady osadnictwa.

Dotychczasowe prace archeologiczne są w początkowej fazie badawczej. Badania powinny być kontynuowane z uwagi na niebezpieczeń-

stwo zniszczenia stanowiska przez orkę, bowiem obiekty archeologiczne zalegają bardzo płytko pod powierzchnią gruntu. Ponadto położenie stanowiska na pochyłym wzniesieniu stwarza dodatkowe niebezpieczeństwo zmycia warstwy wierzchniej gruntu przez wodę.

Po skończeniu badań, w czasie orki jesiennej właściciel pola ob. Szczepan Skiba znalazł w pobliżu eksplorowanego terenu prześlik gliniany (Ryc. 2b) w przybliżeniu dwu stożkowaty spłaszczony, o zaokrąglonym kształcie, wykonany z gliny schudzonej tłuczonymi skorupami naczyń. Barwa prześlika brunatno-żółta.

B a d a n i a p o w i e r z c h n i o w e

Przy okazji prowadzonych w Świerchowej badań archeologicznych przeprowadzono wywiady z miejscową ludnością i badania po-

wierzchniowe bliższej i dalszej okolicy. Wynikiem tego było odkrycie kilku nowych stanowisk archeologicznych:

1. Świerchowa pow. Jasło

Na polach różnych właścicieli, ale położonych w odległości od stu do kilkuset metrów od badanego terenu, znaleziono ułamki naczyń przeważnie zasobowych z późnego okresu rzymskiego i grudki polepy, w jednym wypadku ułamki naczyń wczesnośredniowiecznych. Łączę te miejsca występowania materiału archeologicznego w jedno stanowisko, gdyż nie jest wykluczone, że stanowiły one jeden zespół osadniczy. A oto lokalizacja wyżej wymienionych pól:

a) pole Mateusza Turka położone na „Wysłance” — kilkaset metrów na południe od eksplorowanego terenu w stronę drogi głównej Jasło — Żmigród;

b) pole „wiejskie” dzierżawione przez Jana Ropę zam. w Świerchowej, położone na „Wysłance”, około 100 m na południe od eksplorowanego terenu;

c) pole Marii Mastej zam. w Świerchowej, położone na „Kopaninie”, około 150 m na zachód do eksplorowanego terenu;

d) pole Szczepana Skiby zam. w Świerchowej, położone „Na Górach”, około 250 m od eksplorowanego terenu w stronę drogi głównej Jasło — Żmigród.

2. Łęczyny pow. Jasło

W pobliżu granicy wsi ze Świerchową, na polu zw. „Nad Głęboką” (strumyk, dopływ Promnicy), będącym własnością Stanisława Kmiecika ze Świerchowej, znaleziono jeden fragment naczynia toczonego na kole garncarskim, z lekko stożkową szyjką zakończoną prosto ściętą krawędzią. Pod szyjką występuje ornament plastyczny w postaci żeberka.

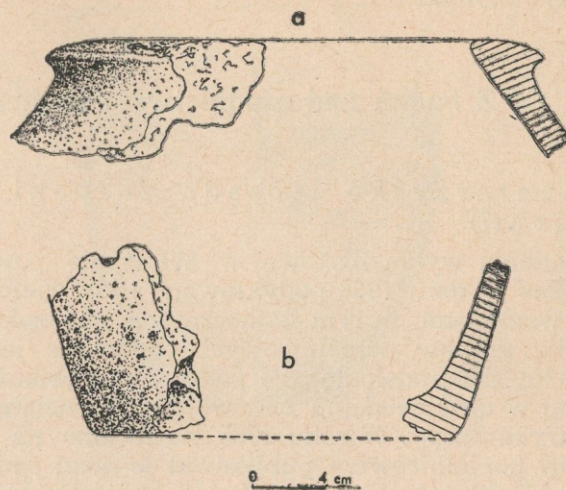
3. Zarzecze pow. Jasło

Pole Karola Furmankiewicza zam. w Świerchowej. Stanowisko to położone jest na wschód od wsi Zarzecze na polach zw. „Na Polankach”, na północ od potoku Dunajek, 72 m na północ od źródła Lubranki — małego potoczka wpadającego do Dunajka. W pobliżu, na północ od stanowiska biegnie droga polna gromadzka z Zarzecza do Łajsc i druga droga prywatna prowadząca w kierunku południowym do Dunajka. Podczas orki odkryto tu duże fragmenty naczyń zasobowych z okresu późnorzymskiego (Ryc. 3a-b), analogiczne jak na stanowisku nr 1 w Świerchowej. O odkryciu zawiadomił pracownik ekspedycji archeologicznej, student AGH w Krakowie — Emil Furmankiewicz.

Przypisy:

¹ A. Szałapata, *Badania zwiadowcze w Świerchowej, pow. Jasło*, Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1963, Rzeszów 1963, s. 34-36; tenże, *Badania archeologiczne w Świerchowej, pow. Jasło*, Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1965, Rzeszów 1966, s. 35-44.

² Najwięcej danych zawdzięcza się ob. Szczepanowi Skibie, który podobnie jak w latach ubiegłych niestrudzenie zbiera zabytki przeszłości swojej okolicy, przekazując informacje i materiały Muzeum Okręgowemu w Rzeszowie.

Ryc. 3. Zarzecze pow. Jasło, pole Karola Furmankiewicza: a, b — fragmenty naczynia zasobowego.

Rys. J. Jaworek

4. Zarzecze pow. Jasło

Na polu zw. „Góry”, położonym po prawej stronie Dunajka, około 600 m na północny zachód od stanowiska nr 1 w Świerchowej, będącym własnością Aleksandra Stachowicza zam. w Zarzeczu, znaleziono nóż krzemienisty w otoczeniu kręgu kamiennego. Znalezione pozostało na miejscu znalezienia, zakopując w ziemi. Informacji udzielił syn właściciela pola, uczeń Stanisław Stachowicz.

5. Łęczyny, Gorzyce, Toki pow. Jasło

Zespół lasów należący do tych trzech miejscowości, położony około 500 m na wschód od drogi głównej Jasło — Żmigród. Pracownicy ekspedycji archeologicznej wraz z mgr Stefanem Musiałem — kierownikiem szkoły w Jaśle odkryli tu duże, składające się z kilkuset kopców cmentarzysko kurhanowe. Kurhany występują pojedynczo lub po trzy nad stromymi brzegami potoków. W jednym miejscu na płaskiej polanie wystąpiło zgrupowanie kilkunastu kopców. Zarówno rozmieszczenie kopców, jak ich kształty i wymiary zbliżone są do badanych w 1964 i 1965 r. kurhanów w Świerchowej stan. nr 2³.

Badaniami kierowała autorka sprawozdania, jako rysownicy udział wzięli: studentka filologii polskiej WSP w Krakowie — Ewa Barłowska, student WSR w Krakowie — Wojciech Kapera oraz student AGH w Krakowie — Emil Furmankiewicz. Materiały z badań złożono w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie.

gowemu w Rzeszowie. Doceniając zasługi dla ochrony zabytków archeologicznych, Wojewódzka Rada Narodowa w Rzeszowie przyznała Mu w roku 1966 nagrodę pieniężną z okazji Dni ochrony Zabytków.

³ A. Szałapata, *Z badań na cmentarzysku kurhanowym w Świerchowej, pow. Jasło*, Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1964, Rzeszów 1964, s. 32-33; tenże, *Badania archeologiczne w Świerchowej, pow. Jasło*, Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1965, Rzeszów 1966, s. 40-41.